

KÖYDE KOOPERATİF

Sabahtan beri kooperatifin kerpiç divanı, alçak damlı tek odasında oturuyordum. Devriliverecekmiş hissini veren, yüksek, iki tekerlekli arabalarına üzümünü yükliyen civar köylüler mahsulerini teslim etmek ve satışa mahsuben para almak için, kooperatife âdeta akın ediyorlardı. Ağadan, tanıdığı tüccardan, veya komşusundan, akrabasından şahsen borç almağa ve kayıtsız, senetsiz iş görmeğe alışmış köylü için kooperatif teşkilâtı, bir şahıs olmıyan bir teşkilâttan borç almak, kredi muameleleri, müteselsil kefalet ilh. yabancı olduğu bir vaziyetti, iktisadi durumdaki bu değişme ile beraber vaziyetlere karşı alınan tavırlarda, zihniyette de bütün bir değişme olacaktı. Ve bu arada bocalamalar, uyamamazlıklar da mukadderdi, işte bu düşüncelerle, köylülerin kooperatifle olan münasebetlerini müşahede etmek için bir günümü kooperatifte geçirmeğe karar vermiştim. “Bu köylerde kooperatif artık eskimiş, alışmışlar, umduğum müşahedeler mümkün olmayacak galiba” derken kapı açıldı, içeriye bizim kaldığımız köyden Dursun oğlu Dursun girdi. Dursun kooperatife yeni geliyordu, ortak olmak için elinde bir istida ile müracaat ediyordu. Kâtipten “Olur, yaparız” cevabını alır almaz, ortaklığın şartlarını sormadan, öğrenmeden Dursun hemen derdini döktü: Evine bir oda ilâve etmek, samanlığını tamir etmek, oğluna sünnet düğünü yapmak için kendisine şu kadar para lâzımdı. Dursun belki daha devam edecekti ama, böyle vaziyetlere alışık olduğu anlaşılan ihtiyarca kâtip, gayet sakin Dursuna kaç çuval kuru üzüm getirdiğini sordu, cevabı alınca da hemen defterinin kenarına hesap yapmağa başladı. Teslim ettiği üzüme göre Dursun istediği parayı alamıyacaktı. Dursun şaşırıldı. Kendisine bu para lâzımdı; bulmak için dört yana başvururken komşuları kooperatif para veriyor, oraya git demişlerdi; kooperatife ortak olmak istemesinin yegâne sebebi bu idi; üzümünü satmak için onun kooperatife ihtiyacı yoktu; şimdiye kadar kooperatif vasıtasıyla satmamıştı; parayı alamadıktan sonra ne diye ortak olsun? Borç aldığı şahıslarla yaptığı gibi, Dursun kooperatif kâtibi ile de pazarlığa kalktı; kâtibin para miktarını hiç değiştirmediyini görünce kızmağa başladı; pazarlıkta iki taraf da biraz fedakârlık yapamaz mı? Dursun istediği miktarı biraz indiriyordu, kâtip de biraz çoğaltsa idi anlaşacaklardı. Kâtip, parayı şahsen kendisinin vermediğini, miktarı değiştirmek elinde olmadığını Dursuna yine sakin, hiç kızmadan anlatmağa çalışıyordu. (Bu kâtip senelerce bu işte çalışmıştı). Fakat böyle şahıs olmıyan bir “şey”den para almayı Dursunun aklı kabul etmiyordu; şu karşısındaki adam istese pek âlâ biraz daha fazla verebilirdi. Nihayet Dursun adam akıllı kızdı, “Hepiniz birsiniz, hep mahsulü alıp en az parayı verirsiniz. Ver o kâğıdı, vazgeçtim ben” dedi. Dursun son kozunu oynuyordu. Pazarlık ta öyle değil midir? Bir taraf razı olmaz, vazgeçer görünür, kalker gider, öbür taraf fiyattan biraz daha ikram ederek arkasından bağırır. Dursun da istidayı geri aldı, kapıyı vurup çıktı gitti, ama arkasından çağırın olmadı. Aradan bir saat, belki daha fazla bir zaman geçti, yine kapı açıldı, bu sefer, Dursun kabahatli bir çocuk gibi

mahcup içeri girdi, tekrar kâğıdı kâtibe uzattı, “Hadi bakalım, senin dediğin olsun” dedi. Kâtip yine hep sakin, sanki hiç bir şey olmamış gibi, kâğıdı aldı, muameleyi tamamladı. Dursunun iri ellerine paraları saydı. Dursunun keyfi yerine geldi, ama, o hâlâ isteseydi kâtibin daha fazla para verebileceğine kaniydi. Giderken kâtibin omuzunu ahbapça dürttü, “Bu sefer senin dediğin oldu ama gelecek sefer karışmam ha! Pamukları getireceğim, dört yüzden aşağı bırakmam” dedi.

Adımlar, Sayı 11, Mart 1944